

Pendekatan Pengajaran Guru Dan Kesannya Terhadap Pencapaian Pelajar Dalam Mata Pelajaran Kemahiran Hidup Di Sekolah Menengah Kebangsaan Senai, Johor

Zainudin Bin Abu Bakar & Nor Hisham Bin Muhamad Nor

Fakulti Pendidikan

Universiti Teknologi Malaysia

Abstrak : Kajian ini merupakan satu kajian tinjauan yang bertujuan mengkaji pendekatan pengajaran guru dan kesannya terhadap tahap pencapaian pelajar dalam mata pelajaran Kemahiran Hidup (KH). Terdapat dua pendekatan pengajaran yang telah ditinjau iaitu pendekatan pengajaran secara penyelesaian masalah dan pendekatan pengajaran secara induktif. Instrumen yang telah digunakan ialah soal selidik. Ia bertujuan untuk melihat hubungan antara pendekatan pengajaran guru dan kesannya terhadap tahap pencapaian pelajar. Seramai 201 responden terdiri daripada 97 orang pelajar lelaki dan 104 orang pelajar perempuan telah terlibat dalam kajian ini. Data-data dikumpul dan dianalisis dengan menggunakan “*Statistical Package for Social Sciences for Windows (SPSS) Version 13.5*”. Statistik deskriptif telah digunakan. Hasil kajian menunjukkan kebanyakan guru KH lebih gemar menggunakan pendekatan pengajaran secara induktif berbanding pendekatan pengajaran secara penyelesaian masalah. Didapati juga tiada hubungan yang signifikan wujud di antara pendekatan pengajaran dengan tahap pencapaian pelajar. Justeru itu para pendidik tidak hanya terfokus kepada pendekatan pengajaran yang digunakan tetapi juga lain-lain aspek berkaitan dengan pengajaran dan pembelajaran.

Katakunci : pendekatan pengajaran guru, kesan, pencapaian pelajar, kemahiran hidup

Pengenalan

Pendidikan di Malaysia telah banyak mengalami perubahan. Ia selaras dengan perkembangan ekonomi negara yang terus meningkat dari masa ke semasa. Kerajaan terus membiayai institusi pendidikan dengan kepercayaan bahawa pendidikan itu ialah alat ataupun mekanisme untuk membawa ke arah kemajuan, sejajar dengan kehendak dan aspirasi negara mengikut perkembangan semasa.

Guru merupakan profesion yang bertanggungjawab mendidik dan memimpin masyarakat. Sehingga hari ini, guru telah banyak menyumbang khidmat bakti di dalam pembangunan agama, bangsa dan negara lebih-lebih lagi dalam membentuk kemajuan dan pencapaian pelajar.

Guru juga merupakan insan yang penting dalam pembentukan generasi yang akan datang. Yusuf Al-Qardawi dalam Razali Mat Zin (1996), menyatakan jika masyarakat hendak melihat generasi yang bakal terbentuk pada masa hadapan, lihatlah generasi pada masa sekarang. Kenyataan ini menjelaskan bahawa guru memikul tanggungjawab untuk mendidik dan menyampaikan ilmu agar dapat melahirkan generasi pewaris yang mempunyai pencapaian akademik yang baik serta disokong oleh nilai dan akhlak yang terpuji.

Secara sepintas tugas guru nampak mudah namun setiap guru harus menyedari bahawa sistem pengajaran pada masa kini memerlukan mereka melangkaui pelbagai kemahiran dan kepakaran semasa mengajar sesuatu mata pelajaran agar pendekatan yang digunakan tidak ketinggalan zaman atau kurang sesuai digunakan lagi pada masa kini.

Pernyataan Masalah

Kejayaan setiap pelajar haruslah dititik beratkan oleh guru. Pelajar seharusnya tidak dibiarkan datang ke sekolah dengan tidak mendapat sebarang ilmu pengetahuan dan hanya

sekadar hadir ke kelas sahaja. Persoalan harus ditimbulkan kepada diri guru sendiri apakah pendekatan pengajaran yang digunakan dapat menaikkan tahap pencapaian pelajar atau sebaliknya.

Justeru itu, pengkaji ingin mengenal pasti adakah terdapat hubungan di antara pendekatan pengajaran guru dan kesannya terhadap tahap pencapaian pelajar di dalam mata pelajaran Kemahiran Hidup.

Kajian ini memfokuskan kepada jenis pendekatan pengajaran guru dan kesannya terhadap tahap pencapaian pelajar dalam mata pelajaran Kemahiran Hidup Tingkatan Dua.

Objektif Kajian

Tujuan utama kajian ini adalah untuk:

1. Mengetahui apakah jenis pendekatan pengajaran yang diamalkan oleh guru di sekolah dalam mengajar mata pelajaran Kemahiran Hidup.
2. Mengetahui apakah jenis pendekatan pengajaran yang paling dominan yang diamalkan oleh guru dalam mengajar mata pelajaran Kemahiran Hidup.
3. Mengetahui adakah terdapat hubungan antara pendekatan pengajaran guru dengan pencapaian pelajar.

Kepentingan Kajian

Hasil daripada kajian ini akan dapat:

1. Membantu para guru supaya bijak memilih jenis pendekatan pengajaran yang bersesuaian dengan pelajar semasa proses pembelajaran dijalankan.
2. Menyedarkan para guru agar mempelbagaikan pendekatan pengajaran yang digunakan supaya dapat menarik minat pelajar untuk terus belajar.
3. Membantu pihak sekolah untuk merancang aktiviti yang dapat membantu para guru meningkatkan pengetahuan dalam memilih pendekatan pengajaran mengikut aras kebolehan pelajar.

Reka bentuk Kajian

Reka bentuk kajian merupakan penyelidikan dalam menuju ke arah mendapatkan maklumat dan tujuan kajian itu dijalankan. Kajian ini menggunakan pendekatan kuantitatif yang berbentuk deskriptif. Menurut Mohd Najib (2003), penyelidikan deskriptif adalah satu bentuk penyelidikan yang bertujuan untuk mengumpul maklumat dan menerangkan apa yang sedang berlaku. Kaedah soal selidik digunakan kerana melalui kaedah ini adalah sesuai dan lebih praktikal untuk mendapatkan maklumat secara terperinci. Kaedah ini dapat mengurangkan perbelanjaan, masa dan tenaga bagi pengumpulan data terhadap aspek yang dikaji.

Sampel Kajian

Dalam kajian ini sampel adalah terdiri daripada pelajar tingkatan dua yang mengambil mata pelajaran Kemahiran Hidup di Sekolah Menengah Kebangsaan Senai, Johor. Sampel kajian adalah seramai 201 daripada jumlah populasi seramai 412 orang. Pemilihan sampel kajian ini dibuat dengan berpanduan Jadual Krecie. RV. And Morgan, D.W. Jadual 1 di bawah menunjukkan kadar menentukan jumlah sampel daripada populasi.

Jadual 1: Jadual Krejcie, R. V And Morgan yang menunjukkan kadar menentukan jumlah sampel daripada populasi

N	S	N	S	N	S
10	10	220	140	1200	291
15	14	230	144	1300	297
20	19	240	148	1400	302
25	24	250	152	1500	306
30	28	260	155	1600	310
35	32	270	159	1700	313
40	36	280	162	1800	317
45	40	290	165	1900	320
50	44	300	169	2000	322
55	48	320	175	2200	327
60	52	340	181	2400	331
65	56	360	186	2600	335
70	59	380	191	2800	338
75	63	400	196	3000	341
80	66	420	201	3500	346
85	70	440	205	4000	351
90	73	460	210	4500	354
95	76	480	214	5000	357
100	80	500	217	6000	361
110	86	550	226	7000	364
120	92	600	234	8000	367
130	97	650	242	9000	368
140	103	700	248	10000	370
150	108	750	254	15000	375
160	113	800	260	20000	377
170	118	850	265	30000	379
180	123	900	269	40000	380
190	127	950	274	50000	381
200	132	1000	278	75000	382
210	136	1100	285	100000	384

Nota : N ialah saiz populasi. S ialah saiz sampel

Instrumen Kajian

Pengkaji memilih soal selidik sebagai instrumen di dalam kajian ini. Ia lazim digunakan dalam kajian deskriptif kerana maklum balas daripada responden boleh diperolehi dengan mudah, cepat, murah dan dengan pengawasan yang paling minimum.

Soal selidik dibina sendiri oleh penyelidik dan dihantarkan kepada sampel untuk mendapatkan maklumat atau data yang diperlukan. Maklumat tersebut kemudiannya dikumpulkan dan dianalisis bagi menjawab persoalan kajian yang berkaitan dengan tajuk kajian.

Pembinaan soal selidik dilakukan berdasarkan kepada beberapa andaian yang dicadangkan oleh Wolf dalam Shahril (2001), iaitu:

- Responden dapat membaca dan memahami item dalam soal selidik
- Responden mempunyai pengetahuan atau pengalaman yang mencukupi untuk menjawab item-item dalam soal selidik
- Responden secara sukarela dan ikhlas menjawab soal selidik.

Kajian Rintis

Sebelum set soal selidik dihantar kepada responden untuk tujuan kajian sebenar, set soalan tersebut diuji terlebih dahulu dari sudut kefahaman pelajar dari segi tatabahasa, isi kandungan, kesahan dan kebolehpercayaannya melalui kajian rintis. Menurut Mohd. Najib (2003), kajian rintis adalah satu aktiviti yang penting bagi setiap kajian tinjauan di mana selain daripada menentukan kesahan dan kebolehpercayaan instrumen, ia juga digunakan untuk menguji kaedah terbaik mentadbir instrumen, mengenal sampel dan kesesuaian kaedah analisis. Kajian rintis juga berperanan untuk menganggarkan masa yang sesuai untuk mentadbir set soal selidik bagi kajian sebenar.

Kajian rintis telah dijalankan terhadap 10 orang pelajar tingkatan dua yang mengambil mata pelajaran Kemahiran Hidup di SMK Senai, Johor. Hasil dari data yang diproses menunjukkan pekali kebolehpercayaan Alpha ialah 0.86. Menurut Mohd. Majid Konting (1994), kaedah Alpha Cronbach dapat menguji kebolehpercayaan item soal selidik dengan menganggar kebolehpercayaan alat ukur daripada satu pentadbiran pengukuran. Menurut Mohd Najib (2003), kebolehpercayaan tinggi apabila indeks kebolehpercayaannya melebihi 0.8 dan sekiranya kurang dari 0.8 maka item tersebut hendaklah diubahsuai. Rowntree dalam Shahril (2001) pula mengklasifikasikan nilai alpha yang berada di antara 0.7 hingga 1.0 adalah berada pada tahap kekuatan yang terbaik. Ini menunjukkan set soalan yang disediakan mempunyai kebolehpercayaan tinggi dan sesuai digunakan untuk mendapatkan data kajian. Oleh itu set soalan ini akan dikekalkan dan digunakan dalam soal selidik bagi kajian ini. Jadual 1 di bawah menunjukkan kriteria pekali Alpha Cronbach.

Jadual 2 : Pekali Alpha Cronbach

Nilai	Tahap
0.0 – 0.2	Rendah (ubah kesemua item)
0.2 – 0.8	Sederhana (ubah sebilangan item)
0.8-1.0	Tinggi (item boleh diterima)

Sumber : Mohd. Najib (1999)

Analisis Data

Jadual 3 : Peratus dapatan berkaitan guru memberi lembaran kerja untuk dilakukan di rumah

Pernyataan	STS (%)	TS (%)	TP (%)	S (%)	SS (%)
Guru KH saya memberi lembaran kerja untuk dilakukan di rumah.	8.0	4.5	14.4	31.8	41.3

n=201

Jadual 3 di atas menunjukkan bahawa 41.3% pelajar sangat bersetuju bahawa guru KH saya memberi lembaran kerja untuk dilakukan di rumah, 31.8% pelajar setuju, 14.4% pelajar tidak pasti, 8% pelajar sangat tidak setuju, manakala selebihnya 4.5% pelajar tidak setuju dengan pernyataan ini.

Jadual 4 : Nilai min keseluruhan bagi persoalan kajian tentang pendekatan pengajaran guru secara penyelesaian masalah

Pembolehubah	Nilai Min
Pendekatan Pengajaran Guru Secara Induktif	3.832

Jadual 4 di atas menunjukkan nilai min keseluruhan bagi persoalan kajian tentang pendekatan pengajaran guru secara induktif. Nilai min keseluruhannya adalah 3.832. Hasil kajian ini menunjukkan bahawa guru Kemahiran Hidup Tingkatan Dua di SMK Senai, Johor turut mengamalkan pendekatan pengajaran secara induktif. Ia terbukti kerana nilai min iaitu pada tahap penilaian yang tinggi.

Jadual 4 : Analisis perbandingan pendekatan pengajaran guru secara penyelesaian masalah dan pendekatan pengajaran guru secara induktif

Pembolehubah	Nilai Min
Pendekatan Pengajaran Guru Secara Penyelesaian Masalah	3.811
Pendekatan Pengajaran Guru Secara Induktif	3.832

Jadual 4.51 di atas menunjukkan nilai min bagi pendekatan pengajaran guru secara penyelesaian masalah dan pendekatan pengajaran guru secara induktif. Nilai min bagi pendekatan pengajaran guru secara penyelesaian masalah adalah 3.811 manakala nilai min bagi pendekatan pengajaran guru secara induktif pula adalah 3.832. Jadual di atas membuktikan bahawa guru Kemahiran Hidup Tingkatan Dua di SMK Senai, Johor sememangnya mengamalkan pendekatan pengajaran secara penyelesaian masalah dan pendekatan pengajaran secara induktif kerana kedua-dua nilai minnya menunjukkan nilai yang tinggi. Perbezaan min yang kecil member makna dalam proses pengajaran dan pembelajaran guru Kemahiran Hidup Tingkatan Dua di SMK Senai, Johor menggunakan kedua-dua pendekatan pengajaran dalam pengajarannya.

Jadual 5 : Analisis kolerasi antara pendekatan pengajaran guru dengan tahap pencapaian pelajar

Pembolehubah	Nilai Korelasi
Hubungan Kolerasi Antara Pendekatan Pengajaran Guru Secara Penyelesaian Masalah Dengan Tahap Pencapaian Pelajar	0.346
Hubungan Kolerasi Antara Pendekatan Pengajaran Guru Secara Induktif Dengan Tahap Pencapaian Pelajar	0.324

** Signifikan pada aras 0.01

Jadual 5 menunjukkan analisis ujian korelasi menggunakan Spearman untuk mengetahui hubungan di antara pendekatan pengajaran dengan tahap pencapaian pelajar. Dari analisis tersebut didapati nilai korelasi bagi hubungan pendekatan pengajaran guru secara penyelesaian masalah dengan tahap pencapaian pelajar menunjukkan nilai 0.346. Manakala nilai korelasi bagi hubungan pendekatan pengajaran guru secara induktif dengan tahap pencapaian pelajar pula menunjukkan nilai 0.324. Kedua-dua nilai tersebut menunjukkan pada kekuatan yang lemah, ia bermakna tiada hubungan yang signifikan di antara pendekatan pengajaran yang digunakan di dalam proses pengajaran dan pembelajaran terhadap tahap pencapaian pelajar.

Perbincangan

Perbincangan terhadap aspek adakah guru mengamalkan pendekatan pengajaran secara penyelesaian masalah ini mengandungi lima langkah mengikut Model Dewey seperti yang terdapat dalam rajah 2.1. Ia merangkumi proses mengenal pasti masalah, mencari maklumat, membuat hipotesis, menguji hipotesis dan akhirnya menilai dan membuat rumusan.

Bagi menerangkan langkah pertama iaitu mengenal pasti masalah ia ditunjukkan dalam jadual 4.5 hingga 4.9. Berdasarkan kajian yang telah dijalankan oleh penyelidik, keseluruhan responden bersetuju bahawa guru telah menjalankan langkah yang pertama tersebut. Ini dapat dilihat dari keseluruhan purata peratusan yang diperolehi menunjukkan nilai yang tinggi. Aktiviti-aktiviti yang dijalankan dalam langkah ini adalah selari seperti prinsip pendekatan penyelesaian masalah yang telah dinyatakan oleh Ee Ah Meng (1997) iaitu bantu pelajar mengenal sesuatu masalah. Aktiviti-aktiviti ini juga selari dengan prinsip pendekatan yang dinyatakan oleh Mok Soon Sang (2001) iaitu sebelum proses penyelesaian masalah dimulakan, guru harus membimbing pelajar memahami dan mengenal pasti masalah.

Aktiviti mencari maklumat merupakan langkah kedua pendekatan pengajaran secara penyelesaian masalah menurut Model Dewey. Ia diterjemahkan dalam jadual 4.10 hingga 4.13. Dalam kajian ini didapati guru turut menentukan serta member bahan-bahan yang sesuai digunakan semasa pembelajaran. Ini bermakna guru sememangnya telah mengamalkan prinsip pendekatan pengajaran secara penyelesaian masalah seperti yang dinyatakan oleh Ee Ah Meng (1997) iaitu tentukan bahan rujukan adalah mencukupi bagi kegunaan pelajar. Selain itu murid juga digalakkan mencari dan memperolehi maklumat berkaitan tugas dari pelbagai sumber seperti di dalam buku teks, buku rujukan malah juga di internet. Didapati murid kurang menjadikan internet sebagai salah satu medium mendapatkan maklumat berkaitan pembelajaran. Ini terbukti dengan merujuk jadual 4.13, menunjukkan peratusan yang bersetuju adalah rendah.

Kebanyakan pelajar mengatakan mereka kurang menggunakan internet kerana kurangnya kemudahan tersebut di kawasan tempat tinggal selain kurang kemahiran menggunakan komputer.

Manakala langkah pendekatan pengajaran secara penyelesaian masalah yang keempat adalah menguji hipotesis. Dalam kajian ini pengkaji mentakrifkannya sebagai menilai hasil kerja amali pelajar, ia dijelaskan dengan merujuk pada jadual 4.18 hingga 4.21. Dalam langkah ini didapati guru telah membenarkan pelajar menilai hasil kerja masing-masing dan rakan yang lain. Guru juga telah membuat perbandingan hasil kerja setiap kumpulan dengan kumpulan yang lain. Menurut Ee Ah Meng (1997), hipotesis hendaklah dibina dan diuji. Kenyataan tersebut dapat menguatkan lagi amalan guru dalam pendekatan pengajaran secara penyelesaian masalah yang digunakan oleh guru semasa proses pengajaran.

Secara keseluruhan dapat dirumuskan bahawa guru mata pelajaran Kemahiran Hidup Tingkatan Dua di SMK Senai, Johor sememangnya mengamalkan pendekatan pengajaran secara penyelesaian masalah. Ini terbukti kerana guru KH telah mengamalkan kesemua langkah yang terdapat dalam pendekatan pengajaran secara penyelesaian masalah seperti yang terkandung dalam Model Dewey. Antara bukti lain adalah hasil dari dapatan data yang menunjukkan kesemua nilai minnya yang tinggi dalam setiap aspek langkah-langkah yang digunakan. Nilai min keseluruhan bagi persoalan kajian ini juga adalah tinggi iaitu 3.811, ia menunjukkan pada tahap penilaian yang tinggi.

Perbincangan terhadap aspek yang kedua adalah adakah guru mengamalkan pendekatan pengajaran secara induktif semasa proses pengajaran berlangsung. Untuk tujuan ini model pengajaran oleh Mok Soon Sang (2001) seperti yang terdapat dalam rajah 2.3 dipilih sebagai panduan. Dalam model ini terdapat lima peringkat yang digunakan, ia merangkumi peringkat perancangan, peringkat pendedahan, peringkat pembentukan konsep mentafsir ciri-ciri, pembentukan kesimpulan dan peringkat penutup.

Peringkat kedua adalah peringkat pendedahan ia telah diterangkan di dalam jadual 4.32 hingga 4.35. Dalam peringkat ini guru telah melibatkan anggota deria seperti memaparkan gambar/rajah semasa memberi penerangan berkaitan aktiviti yang akan dibuat (jadual 4.32), visual pelbagai produk berkenaan tugas amali (jadual 4.33) dan hasil projek pelajar terdahulu (jadual 4.34). Aktiviti tersebut selari dengan prinsip pengajaran secara induktif mengikut Ee Ah Meng (1997) iaitu pastikan seberapa banyak deria pelajar itu dipergunakan. Aktiviti tersebut juga adalah selari dengan pernyataan Mok Soon Sang (2001) yang menyatakan bahawa alat bantu mengajar harus disediakan untuk membantu pelajar. Pernyataan di atas dapat mengukuhkan lagi amalan pendekatan pengajaran guru secara induktif.

Dengan ini dapat dirumuskan bahawa guru mata pelajaran Kemahiran Hidup Tingkatan Dua di SMK Senai, Johor turut mengamalkan pendekatan pengajaran secara induktif. Ini terbukti kerana guru KH telah mengamalkan kesemua langkah yang terdapat dalam pendekatan pengajaran secara induktif kerana ia selari dengan model pengajaran induktif yang dinyatakan oleh Mok Soon Sang dalam rajah 2.3. Antara bukti lain adalah hasil dari dapatan data menunjukkan kesemua nilai minnya yang tinggi dalam setiap aspek peringkat pelaksanaan yang digunakan dalam model pengajaran ini. Nilai min keseluruhan bagi persoalan kajian ini juga adalah tinggi iaitu 3.832 yang menunjukkan ia berada pada tahap penilaian yang tinggi.

Perbincangan seterusnya adalah melihat hubungan pendekatan pengajaran yang telah digunakan oleh guru dengan tahap pencapaian pelajar. Hasil dari kajian ini menunjukkan bahawa pendekatan pengajaran yang digunakan oleh guru KH semasa proses pengajaran dan pembelajaran tidak memberi kesan terhadap tahap pencapaian pelajar. Dengan merujuk jadual

4.52 didapati kedua-dua pendekatan pengajaran menunjukkan nilai pada tahap kekuatan yang lemah iaitu 0.346 bagi pendekatan pengajaran guru secara penyelesaian masalah dan pendekatan pengajaran guru secara induktif pula menunjukkan nilai 0.324. Dapatan data tersebut telah memberi makna pendekatan pengajaran yang digunakan oleh guru dalam kajian ini tidak mempunyai hubungan dengan tahap pencapaian pelajar dalam mata pelajaran Kemahiran Hidup. Ini menunjukkan bahawa tahap pencapaian pelajar tidak hanya berhubung kait dengan pengajaran guru sahaja malah ia turut melibatkan perkara lain seperti faktor minat, faktor keluarga, faktor rakan sebaya dan sebagainya. Pernyataan tersebut disokong oleh Jensen dalam Adzmi (2003), mengatakan kurang daripada 50% pencapaian akademik dipengaruhi oleh kefahaman, dan seterusnya menyatakan perbezaan tingkat pencapaian akademik di sekolah adalah disebabkan oleh perbezaan persekitaran keluarga pelajar. Pendapat tersebut juga disokong oleh Fraser (1977), menyatakan sikap keluarga terhadap pelajaran dan jangkaan pelajaran merupakan suatu darjah galakan terhadap kerja-kerja sekolah anak-anak berkait rapat dengan darjah kecerdasan dan pencapaian anak-anak.

Rujukan

- Anderson, Anne (1988). *Listening*. Oxford: Oxford University Pr.
- Atan Long (1978). *Psikologi Pendidikan*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Atan Long (1980). *Pedagogi Kaedah Am Mengajar*. Petaling Jaya: Fajar Bakti. Sdn. Bhd.
- Brophy, Jere (1998). *Motivating Students To Learn*. United States of America: Mc Graw Hill Company.
- Crow dan Crow (1983). *Psikologi Pendidikan Untuk Perguruan. Terjemahan Habibah Elias*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Ee Ah Meng (1996). *Psikologi Pendidikan 1 : Psikologi Perkembangan*. Shah Alam: Fajar Bakti Sdn. Bhd.
- Ee Ah Meng (1987). *Pedagogi Untuk Bakal Guru*. Kuala Lumpur: Penerbitan Fajar Bakti Sdn. Bhd.
- Ee Ah Meng (1989). *Pedagogi Satu Pengenalan. Edisi Kedua*. Kuala Lumpur: Penerbitan Fajar Bakti Sdn. Bhd.
- Ee Ah Meng (1997). *Pedagogi II : Pelaksanaan Pengajaran*. Shah Alam: Fajar Bakti Sdn. Bhd.
- Fraser E. (1977). *Home Enviroment And The School*. University Of London: Press London.
- Jaafar Mohd Amin (1994). *Peranan Guru: Ke Arah Peningkatan Mutu Pengajaran*. Sinar Budi, Keluaran Disember 1994.
- Kamariah Zakaria (2005). *Penerapan Kemahiran Generik Dalam Pengajaran Kejuruteraan Di Sekolah Menengah Teknik Di Negeri Terengganu*. Tesis Sarjana Muda. Universiti Teknologi Malaysia, Skudai.
- Mok Soon Sang (2001). *Psikologi Pendidikan Untuk Diploma Perguruan Semester 1*. Selangor: Kumpulan Budiman Sdn. Bhd.
- Mansor bin Hj Harun (2003). *Penggunaan Kaedah Penyelesaian Masalah Secara Kreatif Dalam Mata Pelajaran Lukisan Kejuruteraan Di Kalangan Pelajar Tingkatan 4 di Daerah Pontian dan Johor Bahru*. Tesis Sarjana Muda. Universiti Teknologi Malaysia, Skudai.
- Razali Mat Zin (1996). *Kepimpinan Dalam Pengurusan*. Kuala Lumpur: Utusan Publications and Distributors Sdn. Bhd.
- Sharifah Alwiyah Alsagoff (1983). *Ilmu Pendidikan: Pedagogi*. Kuala Lumpur: Heinemann Sdn. Bhd.

- Smith, L.M. (1969). *Group Processes in Elementary and Secondary Schools*. Washington, D.C.: National Education Association of Classroom Teachers.
- Tom McArthur (1982). *The Lexicon of contemporary English*. 2nd Edition. Hong Kong : Longman.
- Wan Rahimah Wan Abdul Kadir (1995). *Pendidikan Masa Kini: Kaedah Melahirkan Generasi Berkualiti*. Jurnal Guru. Mei. 426-436.
- _____ (2007). *Panduan Menulis Tesis*. Johor: Universiti Teknologi Malaysia.